

Tekst: Wouters Siebers en Monique Teske

Actief werken aan vakmanschap

Aan de slag met co-teaching

Met co-teaching kun je in relatief korte tijd het handelingsrepertoire en de houding van een leraar versterken. Het is een krachtige en evidence-based manier om samen te werken aan het versterken van het vakmanschap (Koot, 2017). Wouter Siebers en Monique Teske vertellen in dit artikel hoe je dat doet.

Iedereen die leraren begeleidt, of zou willen begeleiden, stelt zichzelf weleens de vraag: hoe doe je dat duurzaam en effectief? *Co-teaching* blijkt een doeltreffend middel om te werken aan het vergroten van de bekwaamheid van leraren. Met deze vorm van *coaching on the job* ervaren leraren direct wat de meerwaarde is van interventies en worden ze snel handelingsvaardiger. Co-teaching kan worden ingezet door (expert)leraren, specialisten, intern begeleiders en de schoolleiding, ten behoeve van zowel starters als ervaren leraren met een specifieke hulpvraag.

Bij co-teaching werken coach en coachee samen in één klaslokaal

Wat is co-teaching?

Bij co-teaching werken de coach (*co-teacher*) en de leraar (*coachee*) samen, als gelijkwaardige partners,

Een leraar over co-teaching

‘Co-teaching heeft mij een stuk sterker gemaakt. Voorafgaande aan de sessies zat ik in een diep dal, waar ik zelf niet uit kwam. Ik heb geleerd weer met zelfvertrouwen voor de klas te staan.’

in één klaslokaal. Doordat ze samen voor de klas staan, delen ze dezelfde ervaringen en is ook de coach kwetsbaar. Dit versterkt de verbondenheid en komt de samenwerking ten goede.

De kracht van co-teaching zit *in het moment*. De leraar ziet wat er met zijn groep gebeurt als de co-teacher ander handelingsrepertoire toepast – of hem verleidt dit zelf te doen. Door samen een les voor te bereiden en te geven, ervaren leraar en coach meteen wat een gedragsverandering oplevert. Zo worden vooroordelen of belemmerende gedachten als ‘Bij mijn groep werkt dit niet’ of ‘Deze leerling kan dat niet’ weggenomen (Villa et al., 2008; Koot, 2011).

Co-teaching kan onder meer worden ingezet voor het verbeteren van klassenmanagement, aanleren van een taakgerichte houding van leerlingen, geven van krachtige instructie en effectief omgaan met gedrag van leerlingen.

Coachen of begeleiden?

Co-teaching is eigenlijk een combinatie van begeleiding en coaching. Koot (2017) stelt: ‘Het verschil tussen begeleiden en coachen is dat een begeleider je zaken aanreikt, maar niet direct gericht is op je potentieel om essentiële veranderingen in gedrag en handelingsvaardigheid te bewerkstelligen.’ Een begeleider is iemand om *van* te leren: een persoon met veel kennis die tips geeft, je iets uitlegt en je adviseert om dit zelf ook te doen. Een coach is iemand om *mee* te leren. Het is een persoon die helpt met zelfreflectie, zelfsturing en die je eigen verantwoordelijkheid laat nemen. Een coach haalt zo, zonder direct instructies en adviezen te geven, meer uit een leraar (Koot, 2017).

Een goede co-teacher beschikt volgens ons over een aantal eigenschappen en vaardigheden, zoals: lef om te participeren in de les en improvisatievermogen. Het is iemand die vrij van aannames en authentiek is, situatoneel kan afstemmen, snel kan handelen en een sterk analytisch vermogen heeft. Daarnaast heeft hij een groot pedagogisch en didactisch handelingsrepertoire.

Verschillende vormen

Co-teaching kent vier verschillende vormen:

1. *Ondersteunende co-teaching*
De leraar heeft de regie, de co-teacher is coach. De co-teacher krijgt geen mandaat om hele delen van de les te *modelen*.
2. *Parallele co-teaching*
De leraar en de coach geven parallel aan elkaar dezelfde les. Ze zijn bijvoorbeeld beiden aan het werk met dezelfde inhoud/leerstof, in een eigen subgroep.
3. *Teamteaching*
Bij deze vorm ontvangt het gehele team coaching. Bijvoorbeeld bij de implementatie van een nieuwe methode. Een voorbeeld: de rekenspecialist zorgt door co-teaching voor uniformiteit in de ‘nieuwe’ rekenlessen.
4. *Complementaire co-teaching*
De leraar en de coach draaien samen de volledige les. Verantwoordelijkheden worden afgewisseld.

Een leraar over co-teaching

‘Gelijk na de eerste sessie kreeg ik handige handvatten die ik vrijwel direct in kon zetten in de praktijk. Dit waren vaak kleine tips, waar ik zelf nooit aan gedacht zou hebben. De communicatie met de co-teacher was open en eerlijk en gericht op het gebruiken van mijn sterke kanten.’

Voorbereiding Sessie 3

Datum:

Doel van de sessie:

Wie doet wat, wanneer en welk mandaat heeft de co-teacher?

Wat wordt de gezamenlijke eindopbrengst van deze sessie?

Taak/les/opdracht	Leraar	Co-teacher	Materialen	Tijd
Vorbereiding voor de les				
Activeren voorkennis				
Instructie				
Verlengde instructie				
Opgdrachten tijdens de les				
Taken tijdens de les				
Sluiting en evaluatie van de les				
Verwerking van de les				
Evalueren van de les met de leerlingen				

Figuur 1: Voorbeeld van een voorbereidingsdocument.

Dit artikel zoomt in op de *complementaire co-teaching*. Hierbij kan expliciet de focus gelegd worden op het versterken van de handelingsvaardigheden van de leraar. Tijdens de les deelt de co-teacher zijn kennis op evenwaardige wijze met de leraar. (Hiermee wordt bedoeld dat specifieke kennis die de leraar nog niet heeft en de coach wél op respectvolle wijze wordt gedeeld.) Coach en leraar werken samen en vergroten zo de oplossingsvaardigheden van de leraar.

Een begeleider is iemand om van te leren; een coach iemand om mee te leren

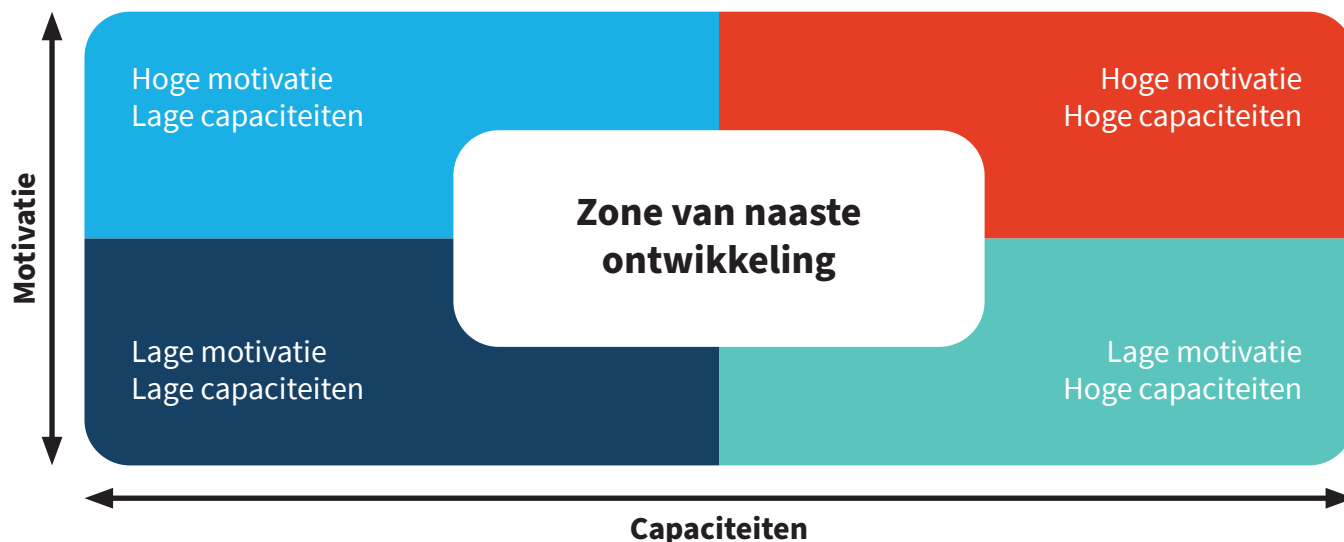
Bij de start van een traject van co-teaching spreken de leraar en de co-teacher af waar de laatste wel of geen mandaat voor krijgt. Dit kan worden vastgelegd in een voorbereidingsdocument, waarin de coachee vooraf zijn wensen weergeeft (zie figuur 1). Zo is vooraf duidelijk wie wat doet tijdens een les.

Opbouw van een co-teachingtraject

Ieder co-teachingtraject start met een intake en een eerste observatie. Daarna volgen drie tot zes sessies, waarin de leraar oefent in de klas. Bij elke sessie horen een grondige voorbereiding en nabespreking. Daarnaast vinden er ook een tussen- en eindevaluatie plaats om te bespreken of de gestelde doelen zijn gehaald.

Observatie

In de eerste observatie brengt de co-teacher de huidige situatie in kaart met behulp van de Skill/Will-matrix (zie

Figuur 2: De Skill/Will-matrix. (Bron: E-wise, naar Hersey & Blanchard.)

figuur 2) van Hersey en Blanchard (1969). Op basis van de observatie plaatst de coach de leraar ergens in de matrix. Met behulp van de ingevulde matrix kan worden ingeschat of een co-teachingtraject een geschikt middel is om de leraar vooruit te helpen.

- Bij *hoge motivatie/hoge capaciteiten* kom je snel tot resultaten. Deze leraren ontvangen vaak co-teaching bij een schoolbrede inzet. Bijvoorbeeld tijdens de implementatie van een nieuwe rekenmethode.
- Bij *hoge motivatie/lage capaciteiten* verdient het aanbeveling om een grote leervraag (een ontwikkeldoel) uit te splitsen in kleinere subdoelen, waar per bijeenkomst aan gewerkt kan worden.
- Bij *lage motivatie/lage capaciteiten* is het belangrijk eerst aan veiligheid en vertrouwen te werken. Het is dan helpend om eerst een aantal keer (met hoge frequentie) op bezoek te gaan in de groep.
- Bij *lage motivatie/hoge capaciteiten* geldt dat een (opgelegd) co-teachingtraject doorgaans niet werkbaar/waardevol is. Er zal eerst iets gedaan moeten worden aan de motivatie; hiervoor is een interventie vanuit het managementteam (MT) gewenst.

'Meester Sjoerd, zullen we door naar som 2?'

In de bespreking die volgt na afloop van de observatie helpt de co-teacher de leraar een concrete leervraag te formuleren. Eventueel kan ervoor gekozen worden om een drie-gesprek met het MT te houden, om samen tot een leervraag te komen. Deze kan vervolgens vertaald worden in concrete, haalbare en meetbare doelstellingen voor de diverse sessies van het co-teachingtraject. (Het is overigens heel waardevol om deze leervraag na de laatste sessie opnieuw met elkaar, en eventueel het MT, te bespreken, zodat er goed zicht ontstaat op de vorderingen.)

Direct nabespreken is voor ons inmiddels een harde eis

Oefenen

In dit artikel nemen we leraar Sjoerd als voorbeeld. Sjoerd heeft problemen met orde houden. Tijdens het bespreken van de observatie blijkt dat Sjoerd het lastig vindt om overzicht te houden, vooral tijdens de rekenles. Sjoerd en de coach besluiten daarop om samen een les voor te bereiden, met behulp van een digitaal uitwisselingsdocument. (Hierin krijgen de voorbereiding en reflectie een plek, zodat de groei van de leraar goed zichtbaar wordt.) Ze spreken af dat Sjoerd de introductie van de les voor zijn rekening neemt en dat de co-teacher de daaropvolgende instructie geeft. De co-teachingsessie zelf duurt 35-55 minuten. Tijdens deze sessie past de co-teacher verschillende interventies toe (zie kader op p. 15). Zo neemt hij de beurt over ('beurtwissel') als hij ziet dat er snelheid in de les moet komen: 'Meester Sjoerd, zullen we door naar som 2?' en maakt hij de opdracht visueel inzichtelijk, terwijl Sjoerd veel taal gebruikt.

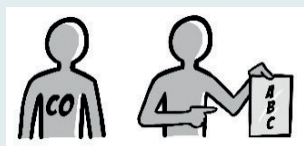
Nabespreking

Meteen na afloop van de rekenles bespreken Sjoerd en de co-teacher de les na. Op dat moment liggen alle cruciale elementen uit de les nog vers in het geheugen en kan er direct teruggeblikt worden op dat wat er heeft plaatsgevonden, in plaats van enkel te benoemen wat de leraar de volgende keer anders kan doen. De coach stelt vragen; de leraar reflecteert en evalueert. Het direct nabespreken vraagt wel iets van de schoolorganisatie, want de groep moet tijdelijk overgenomen worden. Voor ons is dit inmiddels een harde eis, omdat we merken dat er te veel waardevolle informatie verloren gaat als we het moment van evaluatie uitstellen.

De gereedschapskist van de co-teacher

De afgelopen jaren hebben wij gewerkt aan co-teachingtechnieken. Deze zijn uitgebreid getest en verfijnd: in onze trainingen hebben we de technieken geëxpliciteerd en toegepast.

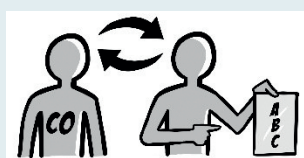
Verbale interventies

Flow of instruction

De co-teacher participeert in de instructie/les. Hij corrigeert/

motiveert leerlingen als dit bijdraagt aan het leerdoel van de leraar.

Beurtwissel

De co-teacher geeft de leraar hardop instructie zonder dat de groep dit

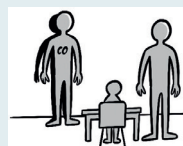
doorheeft: 'Sjoerd, zie jij ook dat er vijf leerlingen stil aan het werk zijn?' De leraar weet dat dit betrekking heeft op zijn leerdoel en geeft hier vervolg aan.

Fluisteraar

De co-teacher loopt langs de leraar en fluistert kort een instructie.

Non-verbale interventies

De muurplakker

De co-teacher gaat met zijn rug tegen de muur staan, zodat het de leraar opvalt dat hij contact

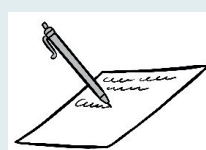
zoekt. Het gaat bij deze interventie om korte/simpele aanwijzingen.

Oog in oog

De co-teacher

zoekt oogcontact met de leraar en communiceert non-verbaal. (Dit alleen toepassen als de betreffende interventie geen haast heeft.)

Op papier

Op een vaste plek in de klas liggen pen en papier.

De co-teacher en de leraar spreken af dat de leraar op dit papier kijkt als de co-teacher een aantekening maakt.

Besprek als co-teacher voorafgaand aan de eerste sessie alle interventies met de leraar. Vervolgens probeer je in de eerste sessie veel interventies voorbij te laten komen, zodat de leraar er feedback op kan geven en kan aangeven wat voor hem (niet) werkt.

Tijdens de nabesprekingen gebruiken wij het GROW-model (zie figuur 3 op p.16) van Kraal en Smid (2013). GROW staat voor Goal, Reality, Options en Will. Of, in het Nederlands: Doel, Realiteit (huidige situatie), Opties en Hoe nu verder? Het is een denkkader om tijdens de gesprekken te gebruiken. Het helpt om van de huidige ervaring een heldere doorsteek te maken naar een aangescherpte doelstelling. Deze kan dienen voor een volgende co-teachingsessie.

Leren van en met elkaar: samen sterk

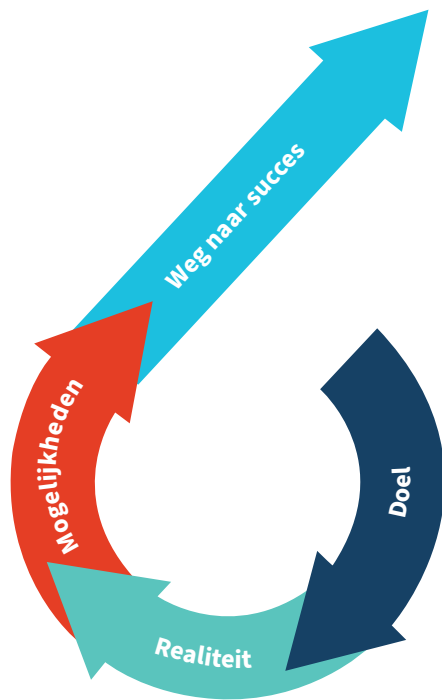
De kwaliteit tussen leraren onderling verschilt vaak (te) veel. Co-teaching helpt om *erkende ongelijkheid* (Bijlsma & Keyser, 2021) binnen de organisatie te benoemen en een plek te geven. Hiermee wordt bedoeld dat verschillen tussen leraren (van beginners tot experts) worden gewaardeerd, geaccepteerd en benut in de organisatie.

Leraren met lage capaciteiten krijgen concrete ondersteuning, mogelijk van de leraren met hoge capaciteiten. Zo sta je samen sterk.

Ook het ministerie van OCV ziet co-teaching als kans om de onderwijskwaliteit te verbeteren; de interventie is opgenomen in het Nationaal Programma Onderwijs (NPO).

Een leraar over co-teaching

'Ik vind het erg fijn om zo'n coach te hebben. Ik voel me absoluut niet bekritiseerd door haar. Ze laat mij tijdens de lessen zoveel praktische dingen zien waar ik meteen iets mee kan. De laatste sessie zou ik graag een verlengde instructie van haar bekijken. Dit is voor mij echt heel waardevol.'

Figuur 3: GROW-model. (Bron: E-wise, naar: 'The origins and application of the GROW Model!')

Wil je jezelf ontwikkelen als co-teacher? Dan vraagt dit om de bereidheid om kritisch naar jezelf en je eigen handelen te kijken. Daarnaast is een krachtige scholing tot co-teacher zeer aan te raden. Breder inzicht ontwikkel je door met onderwijscollega's te kijken naar het eigen handelen, verschillende coachingmodellen te leren kennen en de co-teachingtechnieken te perfectioneren. Starten met co-teaching kan spannend zijn, voor zowel de coach als coachee. Toch zijn de leraren met wie wij werken unaniem: 'Wat is dit leerzaam!' Co-teaching geeft de veelgebruikte slogan *leren van en met elkaar*

Een krachtige scholing tot co-teacher is zeer aan te raden

handen en voeten en maakt ontwikkelpunten helder en concreet. En het mooie is: starten met co-teaching kan morgen al. Ons advies is dan ook: begin gewoon!

Literatuur

- Bijlsma, H., & Keyser, M. (2021). *Erken de ongelijkheid*. Pica.
- Fluijt, D. (2014). *Prisma co-teaching, passend op weg naar integratief onderwijs*. Acco.
- Hersey, P., & Blanchard, K. (1969). Life cycle theory of leadership. *Training and Development Journal*, 23, 26-35.
- Kirschner, P. A., Claessens, L., & Raaijmakers, S. (2018). *Op de schouders van reuzen: Inspirerende inzichten uit de cognitieve psychologie voor leraren*. Ten Brink.
- Koot, S. (2011). *Co-teaching: Krachtig gereedschap bij de begeleiding van leraren*. Pica.
- Koot, S. (2017). *Co-teaching: Meesterlijk begeleiden in het onderwijs*. Pica.
- Kraal, W., & Smid, T. (2013). *Leidinggeven doe je zo*. Van Duuren Management.
- Vass, A. (2018). *Coachen in scholen: pocketboek*. Bazalt.
- Villa, R. A., Thousand, J. S., & Nevin, A. I. (2008). *A guide to co-teaching, practical tips for facilitations*. Prentice Hall.
- Visser, Y. (1998). *Coaching in het primair onderwijs*. CPS.

Wouter Siebers

Wouter Siebers SEN is bevoegd leraar, onderwijsadviseur bij Expertis onderwijsadviseurs (expertis.nl) en co-teacher. Hij is gespecialiseerd in pedagogisch-didactisch handelen, leiderschap en professionele schoolcultuur.

Monique Teske

Monique Teske is expert-leraar in het speciaal basisonderwijs, taalcoördinator, trainer en co-teacher voor de KPOA-academie (Katholiek Primair Onderwijs Amersfoort) en zelfstandig trainer en co-teacher vanuit Mo-Teaching (mo-teaching.nl).

Samen staan we sterk voor professionele begeleiders

Dit artikel is gepubliceerd in *Beter Begeleiden*, het vakblad voor leden van de Landelijke Beroepsgroep voor Begeleiders in het Onderwijs (LBBO).

De LBBO zet zich in om de positie van begeleiders in het onderwijs te verstevigen. We zijn ervan overtuigd dat begeleiders onmisbare schakels zijn in scholen. Dat begeleiders zich verbeteren als ze elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en zich professionaliseren. Daarom verenigen we hen in onze landelijke beroepsgroep (zonder winstootmerk).

Door lid te worden van de LBBO krijg je volop mogelijkheden om met en van andere begeleiders te leren. Je wordt gevoed en geïnspireerd. Bovendien kun je altijd bij de LBBO terecht voor een vraag over jouw werk – we helpen je graag!

Meer redenen om lid te worden

- ⦿ 6x per jaar het vakblad *Beter Begeleiden* bij je thuis
- ⦿ toegang tot onze online materialenbank vol artikelen, materialen en andere vakinhoudelijke informatie
- ⦿ korting bij LBBO Academie
- ⦿ mogelijkheid tot registratie in ons kwaliteitsregister
- ⦿ rechtspositionele ondersteuning
- ⦿ actuele beroepsstandaarden
- ⦿ regelmatige winacties
- ⦿ vertegenwoordiging in landelijke overlegorganen
- ⦿ een krachtige stem in het publieke (onderwijs)debat

De LBBO is de overkoepelende beroepsorganisatie voor:

- ⦿ intern begeleiders
- ⦿ ambulante begeleiders
- ⦿ gedragsspecialisten
- ⦿ jonge-kindspecialisten
- ⦿ beeldbegeleiders
- ⦿ specialisten begaafdheid
- ⦿ zelfstandige begeleiders in het onderwijs

Informatie

Meer informatie over het lidmaatschap of direct aanmelden als lid? Kijk op onze website: lbbo.nl.